

PÄÄKIRJOITUS

Pitkittyneen etäajan vaikutuksista kielentutkimukseen ja alan opetukseen

Koronavirus on ollut keskuudessamme jo yli vuoden. Rajoitukset yhteiskunnassa ovat vaikuttaneet laajasti myös kielentutkimukseen ja alan opetukseen. Tässä pääkirjoituksessa pohdimme pitkittyneen etäajan vaikutuksia alaamme. Lisäksi kerromme lyhyesti tähän *Puhe ja kieli* -lehden numeroon (2/2021) sisältyvistä teksteistä.

Useimmat korkeakoulujen työntekijät ovat työskennelleet nyt jo yli vuoden verran pääasiassa kotoa käsin. Satunnaiset kohtaamiset kollegojen kanssa esimerkiksi yliopiston käytävillä ja kahviloissa ovat jääneet pois, mikä on yhteisöllisyyden ja spontaanien yhteisten ideoiden kehittämisen kannalta merkittävä varjopuoli. Opetusta, opetusvierailuja ja opintoihin kuuluvaa kenttätyöskentelyä on siirretty, muokattu verkkoon sopivaan muotoon tai peruttu kokonaan, samoin kuin tutkimushankkeiden vaiheita ja tutkimusvierailuja. Toisaalta työmatkoihin menevää aikaa ja kustannuksia on säästynyt, mikä on sikäli merkittävää, että yliopistomaailmassa on tavallista kulkea työpaikalle useiden satojenkin kilometrien päästä. Jatkossa etätyöskentely varmaankin säilyy koronaa edeltänyttä aikaa aktiivisempänä, mikä saattaa lisätä ajankäytön ja tilojen käytön tehokkuutta. Toisaalta etätyön lisääntyminen asettaa haasteita esimerkiksi yhteisöllisyyden ylläpitämiselle ja kehittämiselle.

Etäopetus ja etäkokoukset ovat varmaankin tulleet jäädäkseen. Kokouksien siirtyminen verkkoon mahdollistaa ajallisesti tehokkaan ”kokousten ketjuttamisen”, kun paikasta toiseen siirtymiseen ei mene aikaa. Lisäksi kokouksia on mahdollista järjestää maantieteellisesti eri paikoissa olevien ihmisten kesken. Sama koskee opetustakin: opiskelijoiden on mahdollista osallistua etäopetukseen vaikka toiselta puolelta maata tai ulkomailta ja seurata eri yliopistojen järjestämiä luentoja peräkkäin. Ei-reaaliaikainen etäopetus mahdollistaa myös kurssien suorittamisen esimerkiksi työn ohessa oman aikataulun mukaan. Etätyöskentely on varmaankin lisääntynyt ja monipuolistunut pandemian myötä sielläkin, missä sillä on jo pidemmät perinteet, kuten esimerkiksi avoimessa yliopistossa. Toisaalta etäopetuksen ja etäkokousten varjopuolena on lähitapaamisille tyypillisen kehollisen kasvokkaisuoro-vaikutuksen puuttuminen, mikä voi olla ihmisestä riippuen jaksamisen ja hyvinvoinnin kannalta hyvinkin vahingollista.

Monien kielen parissa työskentelevien tutkijoiden aineistonkeruu on hankaloitunut huomattavasti koronavirustilanteen takia. Esimerkiksi puheaineistojen keruu edellyttää usein äänittäjän läsnäoloa samassa tilassa tutkittavien henkilöiden kanssa, mikä on rajoitusten myötä vaikeutunut. Kaikkea vuoroaikutustutkimukselle tärkeää aineistonkeruuta ei ole välttämättä voitu järjestää korona-aikana lainkaan – ei myöskään tutkimusta, joka edellyttäisi tutkimusolosuhteiden kontrollointia paikan päällä. Tällaisten haasteiden väistyminen koronapandemian päättymisen myötä lienee kaikkien kannalta tervetullut asia.

Etäkonferenssit ovat paitsi mahdollistaneet osallistumisen tapahtumiin koronarajoituksista huolimatta myös luoneet globaalia yhteenkuuluvuutta; koko maailma on viruksen suhteen samassa veneessä. Etä- ja hybridikonferensseja varmaankin järjestetään jatkossakin runsaasti, minkä hyviä puolia ovat ilmastoystävällisyys, kulujen vähentyminen sekä osallistujien ajan säästyminen. Etämahdollisuuden vuoksi moni myös pystyy osallistumaan selvästi useampaan tapahtumaan kuin ilman etäyhteyttä pystyisi. Haittapuolena mainittakoon verkostoitumisen vaikeutuminen suhteessa lähitapahtumiin, joissa muihin tutkijoihin tutustutaan luontevasti esimerkiksi kahvitaukojen ja iltajuhlien aikana sekä satunnaisten kohtaamisten myötä konferenssipaikan saleissa ja käytävillä.

Kulunut vuosi on epäilemättä vaikuttanut myös tutkimusaiheiden valintaan. Lähiaikoina kansainvälisen kielentutkimuksen kentällä lieneekin odotettavissa laaja sato julkaisuja, jotka käsittelevät muun muassa sosiaalisen etäisyyden lisääntymisen vaikutusta kieleen ja vuorovaikutukseen. Myös etäyhteyksin toteutetut vuorovaikutustilanteet todennäköisesti päätyvät kattavan kielitieteellisen tarkastelun alle. Toivon mukaan nämä tutkimukset monipuolistavat julkisessa keskustelussa kovin usein mustavalkoisena esitettyä kuvaa korona-ajan vaikutuksista sosiaaliseen kanssakäymiseen. Monella on varmasti jo toiveissa paluu normaaliin. Samaan aikaan keskusteluissa on toistuvasti tuotu esiin myös ajatus pandemian jälkeisestä “uudesta normaalista”, joka on tullut jäädäkseen. Jotta keskustelu ei jäisi vain tyhjäksi sanahelinäksi, on tärkeää kriittisesti pohtia, mitä tarkoitetaan “normaalilla”, kun puhutaan ihmisten välisestä vuorovaikutuksesta. Toisin sanottuna: mitä uutta tai erilaista “uusi normaali” tähän käsitteistykseen tuo? Kielitieteellinen tutkimus tarjoaa ainutlaatuisia ja arvokkaita työkaluja molempiin kysymyksiin vastaamiseen.

Puhe ja kieli -lehden toiminta säilyy aktiivisen tutkimuksen ansiosta vireänä pandemia-ajan haasteista huolimatta. Tähän numeroon sisältyy kolme artikkelia, yksi lektio sekä ”Puheen- ja kielentutkimuksen kentältä” -palsta.

Tiina Ihalaisen ja kollegojen artikkeli käsittelee keväällä 2020 toteutetussa monialaisessa työpajassa luotuja ideoita, jotka liittyvät itseilmaisun, kommunikoinnin ja osallistumisen mahdollistamiseen älyvaate teknologian avulla. Työpajoihin osallistui yhteensä 50 opetusalan, sosiaali- ja terveysalan ja terveysteknologian edustajaa. Työpajatyöskentelyssä nousi esille ennakkoluulottomia ja käytännönläheisiä ideoita älyvaatteen sovellusmahdollisuuksista puhetta tukevassa ja korvaavassa kommunikoinnissa. Tutkimus antaa hyvän lähtökohdan älyvaatteiden jatkokehitykselle.

Jussi Ylikosken artikkeli puolestaan haastaa perinteisen käsityksen suomen kielen abessiivin marginaalisuudesta tai vajaakäyttöisyydestä. Laajoihin tekstikorpuksiin perustuva abessiivin tarkastelu paljastaa, että kirjoitetussa nykykielessä abessiivi on produktiivinen substantiivin taivutuskategoria, joka suhteellisen alhaisesta frekvenssistään huolimatta ei varsinaisesti poikkea muista sijoista. Erityistä huomiota saavat muun muassa abessiivin totuttua monipuolisemmat adjektiiviset määritteet ja se, että abessiivilla ei ole mitään sellaisia erityisominaisuuksia, joiden nojalla sitä tulisi pitää adverbimaisempana kuin muita sijamuotoja.

Nina Sivusen artikkeli käsittelee kahden kuuron turvapaikanhakijan kielikäsitteiden muokkautumista turvapaikkaprosessin aikana. Tulokset osoittavat, että uudet opitut kielet ovat heille kielellisesti saavutettavampia.

Henna Heinonen esittelee lektiossaan väitöstutkimustaan, joka selvitti suomenkielisten ruotsinoppijoiden ääntämisen ymmärrettävyyttä ja ymmärrettävyyttä selittäviä tekijöitä. Tutkimusaineisto koostui lukiolaisten ääneen lukemista teksteistä, joiden ymmärrettävyydestä pyydettiin arvioita sekä suomenruotsalaisilta että ruotsinruotsalaisilta kuulijoilta. Erityisesti onnistunut lausepaino ja äänneiden tunnistettavuus osoittautuivat ymmärrettävyyttä lisääviksi tekijöiksi. Tutkimus tarjoaa tukea esimerkiksi ääntämisen opetuksen ja arvioinnin kehittämiseen.

Parin vuoden hiljaiselon jälkeen ”Puheen- ja kielentutkimuksen kentältä” -palsta palaa lehteen. Palstalla esitellään erityisesti nuorten tutkijoiden tutkimusta puheen- ja kielentutkimuksen alalta. Tässä ja tulevissakin lehden numeroissa palstalla kurkistetaan tuoreen suomalaisen väitöstutkimuksen teemoihin ja keskeisiin havaintoihin keskustelevalle otteella. Palstaa kirjoittaa *Puhe ja kieli* -lehden toimittaja Mari Honko.

7.5.2021

Mari Wiklund, Mari Honko, Laura Kanto ja Joonas Råman